

3. Иванов А.Е. Ученые степени в Российской империи XVIII в. / А.Е. Иванов. – 1917 г. – М., 1994.
4. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна за 200 років / В.С. Бакіров, В.М. Духопельников, Б.П. Зайцев, В.І. Кадєєв, С.І. Посохов. – Х. : Фоліо, 2004. – 750 с.
5. О присвоении университетским студентам чина 12, а кандидатам 10 класса. 29 сентября 1822 г. // Сборник постановлений по Министерству народного просвещения. 1802–1825. – СПб., 1864. – Т. 1. – Стб. 1532–1534.
6. Сборник распоряжений по Министерству народного просвещения. 1802–1834. – СПб. : В тип. Имп. Акад. наук, 1866. – Т. 1. – Стб. 389–390.
7. О том, чтобы обращено было внимание на слог кандидатских диссертаций. 23 сентября 1827 г. // Сборник распоряжений по Министерству народного просвещения. 1802–1834. – СПб. : В тип. Имп. Акад. наук, 1866. – Т. 1. – Стб. 610–611.
8. О недоразумениях, встреченных в Положении о производстве в ученые степени. 16 мая 1828 г. // Сборник распоряжений по Министерству народного просвещения. 1802–1834. – СПб. : В тип. Имп. Акад. наук, 1866. – Т. 1. – Стб. 647–651.
9. Устав Императорского Харьковского университета. 1804 г. // Периодические сочинения о успехах народного просвещения. – 1805. – № 10. – С. 225–285.

ЗОРОЧКІНА Т.С.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Педагогічна професія – одна з найдавніших. Вона виникла на ранніх етапах розвитку людства у зв'язку з потребою передавати поколінню, що підростає, набутий досвід, згодом виділившись в окрему галузь. Сучасні вимоги до педагога викладено в Законі “Про загальну середню освіту”: “Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах середньої освіти” [3].

Вчителями в широкому значенні слова називають тих, хто озброює молоде покоління знаннями, уміннями та навичками. У вузькому значенні вчитель – це людина, яка одержала спеціальну підготовку, займається навчанням і вихованням учнів у загальноосвітній школі. Ця професія захоплива, творча; для людини, яка її обрала, вона є джерелом постійного зростання та вдосконалення.

З моменту виникнення педагогічної професії за вчителем закріпилась, передусім, виховна функція. Учитель – це вихователь та наставник, у цьому його громадське призначення, тому виховна робота є педагогічною діяльністю, спрямованою на розв'язання завдань всебічного гармонійного розвитку особистості шляхом організації виховного середовища й управління різноманітними видами діяльності вихованців [4].

Мета статті – розкрити форми й методи професійної підготовки майбутнього вчителя, вимоги, які він має задовольняти, його функції.

Розглянемо функції вчителя й зумовлені ними вимоги. Дослідження багатьох учених переконливо доводять, що в навчально-виховному процесі виявляють себе такі взаємопов'язані функції вчителя:

- а) діагностична;
- б) орієнтаційно-прогностична;
- в) конструктивно-проектувальна;

- г) організаторська;
- д) інформаційно-пояснювальна;
- е) комунікативно-стимуляційна;
- ж) аналітико-оцінна;
- з) дослідницько-творча.

Діагностична функція педагогічної діяльності пов'язана з розпізнаванням і вивченням істотних ознак освіченості, їх комбінування, форм вираження як реалізованих цілей освіти. Діагностика можлива за умови спостережливості педагога, за наявності вміння “вимірювати” знання, уміння, навички, вихованість і розвиток учня, правильно діагностувати педагогічні явища.

Орієнтаційно-прогностична функція. Управління педагогічним процесом передбачає орієнтацію на чітко уявлений у свідомості кінцевий результат. Знання суті й логіки педагогічного процесу, закономірностей вікового та індивідуального розвитку учнів дають змогу прогнозувати, як учні сприйматимуть матеріал, перебуваючи під впливом життєвих уявлень, який учнівський досвід буде сприяти глибшому проникненню в суть виучуваного явища; що саме учні зрозуміють неправильно.

Конструктивно-проектувальна функція діяльності вчителя органічно пов'язана з орієнтаційно-прогностичною. Її суть полягає в конструюванні та проектуванні змісту навчально-виховної роботи, у доборі способів організації діяльності учнів, які найповніше реалізують зміст і викликають захоплення учнів спільною діяльністю.

Організаторська функція діяльності педагога потребує вмінь залучати учнів до різних видів діяльності й організувати діяльність колективу.

Інформаційно-пояснювальна функція діяльності вчителя зумовлена базуванням навчання та виховання на інформаційних процесах. Оволодіння знаннями, світоглядними й морально-етичними ідеями є найважливішою умовою розвитку та формування особистості учня.

Комунікативно-стимуляційна функція педагогічної діяльності пов'язана з великим впливом, який здійснює на учнів особистісна чарівність учителя, його моральна культура, вміння встановлювати та підтримувати доброзичливі стосунки з учнями, власним прикладом спонукати їх до активної навчально-пізнавальної, трудової та інших видів діяльності.

Аналітико-оцінна функція діяльності вчителя пов'язана з необхідністю аналізувати результат навчально-виховного процесу, виявляти в ньому позитивні сторони й недоліки, порівнювати досягнуті результати з поставленими цілями та завданнями, оцінювати ці результати, вносити необхідні корективи в педагогічний процес, вести пошуки шляхів його вдосконалення, ширше використовувати перодовий педагогічний досвід.

Дослідно-творча функція педагогічної діяльності має два рівні. Суть першого полягає у творчому застосуванні відомих педагогічних і методичних ідей у конкретних умовах навчання та виховання. Другий рівень пов'язаний з осмисленням і творчим розвитком того нового, що виходить за межі відомої теорії, певною мірою збагачуючи її [2].

Професійно зумовлені вимоги до вчителя в педагогіці виражаються термінами “професійна придатність” і “професійна готовність”. Під професійною придатністю розуміють сукупність психічних і психофізіологічних особливостей людини, які необхідні для досягнення успіху в обраній професії. Під професійною готовніс-

тю – психологічну, психофізіологічну, фізичну готовність та науково-теоретичну й практичну підготовку педагога.

Педагогічна культура в реальному педагогічному процесі виявляється в єдності із загальнокультурними й моральними проявами особистості педагога. Питання моральної культури людини розглядається у творах В. Сухомлинського: “Моральна культура людини характеризується тим, що переконання стають і її житті самостійною духовною силою, що спонукає на нові моральні вчинки. Становлення цієї самостійності залежить від того, чим наповнені життя колективу й особисте життя кожного вихованця. Один день, одна година, в які людина виявила силу духу, можуть відіграти в її житті більш значну роль, ніж роки життя, в які вона нічим не виявила себе. Завдання школи – добитися, щоб переконання якомога раніше стали самостійною духовною силою її вихованців. Цей період духовного життя можна назвати моральною зрілістю” [6, с. 165].

Культура зовнішнього вигляду ідеального вчителя – це його невід’ємна частина. Вона виконує професійну функцію: сприяє вихованню художньо-естетичних смаків учнів та гармонійно уособлює професійну діяльність учителя.

Ще однією важливою характеристикою діяльності вчителя є його мовна культура. Мова – найважливіший засіб спілкування вчителя з учнями, головний інструмент педагогічної праці. Вона є засобом безпосереднього впливу на свідомість і поведінку учнів. Важливі показники мовної культури педагога – змістовність, логічність, точність, ясність, стислість, простота, емоційна виразність, яскравість, образність мовлення, правильна літературна вимова, вільне, невимушене оперування словом, фонетична виразність, інтонаційна різноманітність, чітка дикція, правильне використання логічних наголосів та психологічних пауз; взаємовідповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою. Важливими в мовленні педагога є постановка голосу, його тон. З учнями треба розмовляти так, щоб вони відчували в мові педагога його волю, душу й культуру [5].

Манери вчителя – це зовнішня форма його поведінки в соціумі: учнівському, батьківському та учительському колективах. Що досконаліші ці манери, то більша сила їх виховного впливу. Вчитель повинен впевнено володіти манерами, що відповідають нормам етикету на сучасному етапі розвитку людства. Манери вчителя мають бути:

- природними й невимушеними;
- гуманістично спрямованими;
- естетично витриманими;
- мати яскраво виражений особистісний характер;
- мають визначатися творчістю, що найчастіше виявляється в нестандартних ситуаціях.

Необхідність працювати над удосконаленням своїх манер продиктована самим життям. Ніхто, мабуть, не буде заперечувати, що вихований учитель – найкращий вихователь дітей. Вихованість виявляється саме в манерах, які потрібно повсякчас удосконалювати. Що вихованіший учитель, то благородніший вплив на вихованців і продуктивніший кінцевий результат діяльності [1].

Специфіка педагогічної діяльності ставить, як ми вже зазначали, перед учителем ряд вимог до особистості педагога, які в педагогічній науці визначаються як професійно значущі особистісні якості. Останні характеризують інтелектуальну й емоційно-вольову сторони особистості, суттєво впливають на результат професійно-педагогічної діяльності й визначають індивідуальний стиль педагога.

Вчені пропонують різноманітний набір особистісних якостей, важливих для професії педагога. Робляться спроби виділити найсуттєвіші з погляду ефективності педагогічної діяльності. До них належать: гуманність, громадська відповідальність, справжня інтелігентність, правдивість, справедливість, порядність, чесність, гідність, працьовитість, самовідданість, здатність до міжособового спілкування тощо.

Найбільш важлива якість, яка повинна бути притаманна вчителю, – гуманність (любов до дітей, вміння поважати їхню людську гідність, потреба і здатність надавати кваліфіковану педагогічну допомогу в їхньому особистісному розвитку). Наведемо слова В. Сухомлинського, в яких схарактеризовано особистість учителя: “Що означає хороший учитель? Це, насамперед, людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить у те, що кожна дитина може стати доброю людиною, вміє дружити з дітьми, бере близько до серця дитячі радощі і прикрощі, знає душу дитини, ніколи не забуває, що і сам він був дитиною. Гарний учитель – це, по-друге, людина, що добре знає науку, на основі якої побудований предмет, котрий він викладає, закохана в цю науку, знає її горизонт – найновіші відкриття, дослідження, досягнення... Гарний учитель – це, по-третє, людина, яка знає психологію й педагогіку, розуміє та відчуває, що без знання науки про виховання працювати з дітьми неможливо. Гарний учитель – це, по-четверте, людина, яка досконало володіє вміннями в тій чи іншій трудовій діяльності, майстер своєї справи” [6, с. 49].

Висновки. Отже, професія вчителя завжди була однією з найпочесніших у нашій країні. Вона сповнена великим ідейним змістом, бо тісно пов’язана з розв’язанням головних завдань суспільства. Аналіз світових тенденцій у галузі професійно-педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до педагогічного професіоналізму й особистих якостей вчителя, які може здійснювати лише вчитель з високою професійною компетентністю, розвиненими творчими, дослідницькими здібностями, високим рівнем інтелігентності, духовно-морального потенціалу, конкурентоспроможності, ерудованості, здібностей до безперервної освіти.

Література

1. Болсун С. Вчительські манери: сутність та вимоги до них / С. Болсун // Рідна школа. – 2001. – № 8. – С. 64.
2. Галузинський В.М. Педагогіка: теорія та історія : навч. посіб. / В.М. Галузинський, М.Б. Євтух. – К. : Вища школа, 1995. – 237 с.
3. Закон України “Про загальну середню освіту” № 651–XIV, із змінами від 19 грудня 2006 р.
4. Красовицкий И.Ю. Готовность воспитывать / И.Ю. Красовицкий. – К. : Знание УССР, 1987. – 48 с.
5. Писаренко В.И. Педагогическая этика: кн. для учителя / В.И. Писаренко. – 3-е изд., доп. и перераб. – Минск : Нар. асвета, 1986. – 240 с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5 т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 4. – 670 с.
7. Чернокозов И.И. Профессиональная этика учителя. Книга для учителей / И.И. Чернокозов. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Радянська школа, 1988. – 221 с.

ІНОЗЕМЦЕВА С.В.

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА 50-Х – ПЕРША ПОЛОВИНА 70-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ)

У будь-якому суспільстві, незалежно від того, на якій стадії розвитку воно перебуває, є люди, які потребують особливої уваги до себе. Це, насамперед, особи,